

moke zdajo toliko kolikor 1 cent dobriga tičjeka (guano).

En cent v moko razdrobljenih ogeršičnih preš je tedaj v stanu, dokler njih gnojivna moč terpi, 2 do 3 cente režji izrediti, namreč čez polovico tega pridelka o prvem letu, četerti del v drugim letu, in nekaj še v tretjim letu.

Olje, ki ga imajo preše v sebi, nič ne pripomore k gnojivni moči, marveč jo še zadržuje, kakor tudi mašoba sirovih kosti, ker trohnjenje brani. Mašoba ali olje prevlečete seme, da zrak in mokrota ne morete prav do njega. To so skušnje poterdile, — za to so tiste preše, iz katerih je olje čisto izprešano bilo, za gnoj bolji; za to tudi Angleži preoljnate preše, ki jih iz Francoskiga ali Nemškiga dobivajo, še enkrat izprešati dajo.

2) Preše za živinsko pičo.

Preše za pičo so pa tolikanj bolj, kolikor več imajo še olja v sebi, ker mast in oljnate reči živino redijo, da se odebeli ali spita. Angleži za tega voljo celo tako ravnajo, da laneno seme naravnost, ko so ga v debelo moko somléli, za živinsko pičo porabijo, in pravijo po skušnjah, da jim to pri živini več dobička donese, kakor če bi se izprešano olje prodalo in bi se le preše za pičo porabile. Olje da v živini spet olje, to je, mast in loj, — iz gnjilca pa se naredi meso *).

Kako velik dobiček dajo preše kmetovavcu, ako jih zraven druge piče živini poklada, kažejo očitno sledeče skušnje.

Na Angleškem, kjer so natanjko redivo moč preš poskušali, so zvedili, da v 100 funtih preš je 4 funte in pol gnjilca, to je toliko kot 20 funtov mesa; pol funta se ga pogubi po dihanju in kožnim hlapenju; vse drugo ostane v gnoji.

Če hočemo tudi prav nisko rajtati, bomo vunder le našli, da preše za pičo še čez dvakrat toliko dobička donesó kolikor veljajo, in četertino ali tretjino več, kakor če bi jih naravnost za gnojenje porabili. Pri molznih kravah pa tudi ne bo rajtinga v napak šla, ako rečemo, da 100 funtov preš nar manj 120 funtov mleka da, (tečnost gnoja gré posebej v rajtingu).

Ta prerajt ni za mizo narejen, ampak iz gotovih in natanjko napravljenih skušnj, ktere nam kažejo, da si zamore kmetovavec pri živini in za gnoj veliko s prešami pomagati, dokler so v sedanji ceni.

(Konec sledi.)

Pogled v Bosno.

(Dalje.)

Jezik in véra Slavena mnogo bolj vnemujeta kakor omikanega Nemca. Kdo zamore o prigodbah soditi, ki bi se znale, čeravno ne prav verjetno, unkraj Save pripetiti? Tudi na Serbskem so si Turki, kar je padla hiša Nemanja, na vso moč prizadevali, narodnost zatreči. Pa „narod ostane narod!“ kličejo Slaveni, in sveta vojska rešenja je vsacemu Serbu še živo v spominu. Europa je bila takrat trudna, nobeden ni gledal na Serbe, ki so se bojevali za svobodo, ki so prvi kamen iz trohjenega poslopja Turčije izvalili. Mar menijo v Carigradu, da bi se v Bosni in na Bulgarskem ne moglo tudi kaj tacega zgoditi? Mar menijo, da slavenski narodi tako lahko svoje zgodovine pozabijo?

Našli smo od bregov Volge do Savskih nižav različno omikane narode, vedno in povsod pa vendar toliko

*) Gnjilec (Stickstoff) je tista pervina, ki je obstojni del vsih žival, v manjši primeri tudi vsih rastlin. Ker se odločva iz gnjiječih mertvin, se tako imenuje.

Vred.

izobraženih, da zamorejo zgodovinske spominke med ljudstvom ohraniti. Teh spominkov pozabiti je nemogoče, — s temi ljudstvi ravnati po tujem, jim narodsko zavest vzeti, bi bilo prazno delo. Če Bosnjaki tudi vseslavstva ne poznajo, vendar véjo, da so veja velicega slavenskega debla. Ta zavest, kdo jo jim zamore vzeti? Ako se družji zver k zveri, zakaj bi se narod k narodu ne družil, če je tudi manj izobražen?

Tega bi turška vlada nikdar ne imela pozabiti.

Večina prebivavcov v evropski Turčiji je gotovo kristianov in Slavenov. Osmanov (Turkov) je 4 milione in 100.000, Slavenov 7 mil. in 200.000 pol miliona je Romanov, z družimi rodovi skupej vsih kakih 16 milionov duš. V Bosni se šteje pol drugi milion Slavenov in na Bulgarskem 4 milione. Ker smo že omenili, kako pomembo ima véra na Turškem, je vladi treba pomisliti, da ima v Europi le 4 milione muhamedancov, nasproti pa 11 milionov in 400.000 prebivavcov, ki so gerške vére, in 260.000 katoličanov. V Aziji je nasproti število muhamedancov mnogo obilniši. Na to bi imela turška vlada posebno gledati. Čudno je, pa ne nepričakovano, da se Angleški poslanci ne pritožijo, ko se kristjani tlačijo. Oni za Serbe niso nič storili, pa menda tudi za Bosnjake ne bodo nič storili. Oni dobro vedó, da jih ostro ravnanje vedno bolj od Turčije vleče. Angleži se pritožujejo o trinoštvu na Neapolitanskem, — trinoštvo na Turškem jih vedno veseli, dokler angleških državljanov ne zadene.

Mikalo bi človeka zgodovinsko polje Bosne dobro ogledati od prvega bana do Štefana Tvertkoga prvega, ki je bosniško kraljestvo vstvaril, in 15 let, od leta 1376—1391, vladal. Takrat se je kralj ponosno imenoval kralja Serbskega, Bosne in Primorja. Slava tega kraljestva pa je malo časa terpela; ugasnula je s Štefanom Tomaževićem, poslednjim kraljem v letu 1463. Car Mehmed drugi se vsuje v Bosno z ognjem in mečem, in kralj mu mora na leto 25.000 cekinov odkupnine plačevati. Ko pa tega ne stori zanašaje se na Rim, pridere zopet sultan s svojimi armadami, — Rim pa, Benetke in Ogri ga zapusté. Od te dôbe, skoraj 400 let, vlada polomeseč v tej deželi, ki se je vedno bolj pogrezovala tako, da so večkrat nje keršanski kralji Turke pomoči prosili. Bosna je bila sultanu Mehmedu most na Laško zemljo, in kakor je umirajoči Uroš na Serbskem svojega sina izdajavca in svojo deželo preklel, je tudi na vesti kralja Tomaževića ležal kervavi dolg — očetomora. Toraj je tudi čez Bosno prokletstvo prišlo!

(Konec sledi.)

Slovanski popotnik.

Spisuje Fr. Cegnar.

* Dunajski Slovani so se za gotovo namenili česki almanach „Holubice“ izdati. Čisti znesek se bo podaril za narodno gledišče v Pragi.

* Ravno je prišla v Pragi na svitlo polyglotta kraljodvorskega rokopisa v izvornem in novem pravopisu od Vaclava Hanka. Razun českega obseže tudi prestavo nemško, angleško, laško, poljsko, rusko, serbsko, ilirsko in gornjo-lužičko.

* Časopis českeho muzeum 1852 25. ročnik, zvezek prvi je prišel ravno kar v Prazi na svitlo.

* Gospod dr. Radlinsky v Budimu je razpisal naročbo na drugi tečaj: Pohladi kazetelského rečništva v štirih zvezkih. Naročnina znese 5 gold.

* Pridni gosp. dr. Matija Sporer je spet spisal dve igri „Upirina“ in „Edipos“ v ilirskim jeziku.

* Vdova ranjega Kollar-a misli izdati imenitno delo: „Slavy dcera“, pomnoženo z novimi pesmi, ki še niso nikjer natisnjene bile.

* Slovenske „Pohladi“ naznanijo, da bode katolški gimnazij v Nitri zanaprej čisto slovensk (slovašk).

* Kako na Poljskem ljudje radi časopise berejo, se iz tega vidi, da ima „Kuryer Warszawski“ 4500 naročnikov, „Gazeta“ 1800, „Dzennik Warszawski“ pa 1300.

* Korenovsky, eden naj izverstnijih poljskih pisateljev, piše novo veselo igro pod naslovom: „Vous i paruka“. Predmet je vzet iz časa Stanislava Augusta.

* Profesor Šembera našteje sledeče število ljudi, ki govoré česko-slovansko narečje: 1) *na Austrijskem*: na Českem 2,800.000, na Moravskem in Opavskem 1,400.000, na Šleskem 42.000, Spodnjim Austrijskem, in sicer: a) na Dunaji 50.000, b) v okolici 11.200, skupaj 61.200; na Slovaškem in sploh na Ogerskem 1,800.000, v serbski vojvodini 27.000, na vojaški meji 10.000, na Horvaškem in Slavonskem 1200, v Galiciji in Bukovini 2200, med vojaki 100.000; skupaj tedaj 6,243.600; 2) *na Pruskem*: Na Opavskem 48.000, na Opolskem 1100, na Kladskem 2800, v Münsterberku 2600, na Sikovskem 800, na Braniborskem 1200, skupaj tedaj 56.500; na Austrijskem tedaj skupaj 6,243.600 in na Pruskem 56.500.

Polovanje

po nekterih jugo-slavenskih krajih.

Spisal M. Verne.

6. pismo.

Dragi prijatelj!

Iz Planine pelje Dunajska cesta, kakor sim rekel, prek visociga hriba skozi Garčerevc v Logatec. Pri Logatcu se snide ž njo druga stranka, v zgodovini nekdanjih časov imenitna cesta, ki čez Hrušico (Birnbauerwald) v Ipavsko dolino pelje. Hrušica pa je silno velik gojzd na gori, ki je nar nižji del Juljevih planin. To goro, kakor tudi vès sedanji Kras do Učke v Istrii, so Rimljani „Ocera“ imenovali, in po opomnjeni cesti se je v starodavnih časih kupčijsko blago iz slovitiga Ogleja v Nauport tovorilo, kakor se še dandanašnji ravno tje, namreč na Verhniko, tode po drugi cesti, iz Tersta vozi. Po ti cesti so Rimljani v našo Krajnsko deželo prišli — po ti cesti je šla Teodozjeva vojska, ki je v Ipavi cesarjeviga nasprotnika Maksima otepla in premagala — po ti cesti je derla pa tudi in neki hudo razsajala silovita vojska „šibe božje“ kralja Atila, in še marsikaka druga divja derhal o preseljevanji ljudstev *).

V Logatcu so imeli Rimljani po dolgi poti čez goro in skozi gojzd perve staje; in če je bil terg tačas tako dolg, kakor dandanašnji, so ga po pravici „Longaticum“ imenovali. Logaška okolica je prav prijetna dolina, ktero od vsih strani lepi zeleni griči obdajajo. Tu sim pred nekterimi leti dober nauk dobil, de se na kerčmarske hlapčone ni zanesti. Ko sim se namreč v Godovič peljal, sim v Logatcu prenočil. Ker me je bil pa dež po poti dobro opral, sim konja kerčmarskimu hlapca priporočil, ker trudnimu se mi ni ljubilo gledat iti, kako ga oskerbljuje. Brezdušnež pa mu ni celo noč nič ali prav malo jesti dal; in ko sim drugo jutro naprej šel, je konj, ki je bil sicer čverstin močan, silniga glada pešal in komaj prazen vozič na Veharše pripe-

ljal. Po pravici povém, da sim bil v strahu zastran kljuseti, ker nisim precej praviga uzroka vganil, temuč menil, de je obolelo. To naj bo tistim v svarjenje, ki se z lastnim blagam, pa brez lastniga strežeta, po svetu vozarijo in potovajo; in prijazno jim svetjem, naj se vselej sami prepričajo, če živina dobí ali ne, česar ji je treba. — Stranska pot, po kateri sim takrat hodil, se snide visoko na hribu z drugo lepo cesto, ki v Idrijo pelje.

Idria je zalo, prijazno mestice v globokim kotlu sred visokih hribov, v severno-zahodnim kotu našiga notranjiga Krajnskiga. Mestice šteje čez tri stotine velic, pa prav snažnih hiš; veliko jih je lesenih, pa vse so lepó pobeljene. Pred mestam teče Idrica, majhna reka, ki se s Sočo združi. Tu, prav pod mestam, ki s svojo majhno okolico do blizo 5000 duš šteje, je slovita rudarija, kjer se živo srebro koplje. Znajdena je bila pe primerleji, kakor veči del drugih rudarij, že v letu 1497. Kmaló pa so jo bili Benečani, takrat še silno mogočni, zavohali in se je v letu 1510 polastili, pa cesar Maksimilian I. jih je mende še tisto leto pregnal. V Idriškem gradu se bere še nek napis, ki od Beneške silnosti priča. V letu 1525, tedaj komaj 15 let po Beneškem napadu, je rudari in celi dolni velika nesreča žugala. Silen potres je bil namreč, komaj čertert ure od Idrie, nekoliko hriba v Idrijo poderl, in gotovo bi se bilo v globokim kotlu jezero napravilo, ko bi ne bili kmalo prekopali, de je voda odtekla. Potem je neka družba Solnograščanov (Salzburger) rudo kopala, in še le v letu 1578 je austrijski nadvojvoda Karol, vojvoda Štajarski, Koroški in Krajnski rudarijo pridobil, in od takrat je zmiram cesarska ostala. — Rudarije in njenih podzemeljskih jam in predalov ti nisim v stanu ob kratkim popisati, desiravno sim že trikrat tam bil. Pojdi jo sam enkrat ogledat in se ne boš kèsal.

Iz Logatca pride človek tudi peš v dveh urah skozi gojzd čez hrib lahko na Verhniko, ki je velik, lep terg v zahodnim kotu lepe ravnine, blizo izvirka Ljubljance, tri milje nad Ljubljano. Ta kot je bil že o starodavnih basnoslovnih časih znan in imeniten. Nekdanji Greki so namreč basnovali, de je Jazon, ki je bil v Kolhidu zlati run, in verh tega tudi Medeo, ondašnjiga kralja hčer, si pridobil, pred serditim Kolhiškim kraljem iz Černiga morja v Donavo bežal, in iz Donave v Savo, iz Save pa v Ljubljanco, in de je, ko je vidil, de iz tega kota naprej ne more, zastran zime, ki je bila nastopila, nekoliko nižje mesto Emono, sedanjo Ljubljano, sozidal; o naslednji spomladi pa so nek čverstijunaki, njegovi tovarši, ladijo v jadransko morje prenesli in domu jadrani. Kdo ne vé, de je to čez tri tisuč let stara basen! Gotovo pa je, de je bila sedanja Verhnika nekdanj veliko bogato mesto, ki so ga Rimljani Nauport imenovali. Strabon pravi, de je bilo vselitev Tauriščanov na meji nekdanje Norike. Tu je bilo teržišče še neobtesanih narodov severnih krajev; sém so svoje blago nosili in za pridelke bolj južnih dežel, posebno pa za vino menjevali. Ob času Kristusoviga rojstva pod cesarjem Augustam je bil Nauport vojaška založnica ali zakladnica, in od tod so rimski vojaki, ki so se z Dakiani vojskovali, po Ljubljanci in po Savi svoje potrebe dobivali. Pa kmalo potem je bila ta bogata zakladnica razdjana. Po Augustovi smerti so se bili namreč trije Panonski legionari spuntali, in ta punt je Nauport razdjat. Rimska vojska (armada) je imela mnogo čét ali kardel, ki so jih legione imenovali. Vsako kardelo je imelo, kakor zdaj naši polki posebno imé, in je bilo v raznih časih tudi razne moči ali razniga števila; nar večkrat pa je štelo kardelo od 5400 do 6200 pešcov in od 300 do 400 konjikov. Verh te znamenite trume zgol prostih rimskih deržavljanov

*) Sv. Hieronim o tem piše: Horret animus, temporum nostrorum ruinas persequi. Viginti et eo amplius anni sunt, quod inter Constantinopolim et Alpes Julias quotidie Romanus sanguis effunditur. Scythiam, Thraciam, Macedoniam, Dalmatiam, cunctasque Panonias Gothus, Sarmata, Quadus, Alanus, Hunus, Vandali vastant, trahunt, rapiunt.